

Türkiye’deki Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarına Cinsiyet, Kıdem ve Branş Değişkenlerinin Etkisi: Bir Meta Analiz Çalışması

Kürşad Yılmaz ¹, Yahya Altinkurt ², Hatice Yıldırım ³

Öz

Bu çalışmada, cinsiyet, kıdem ve branş değişkenlerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede örgütsel vatandaşlık ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmaların meta analizi yapılmıştır. İncelenen çalışmalardan hangilerinin meta analize dâhil edileceğine yönelik seçimlerin yapılmasında belirli ölçütler kullanılmıştır. Bu ölçütler şunlardır: Araştırmaların 2003-2014 yılları içerisinde yayınlanmış olması; Türkiye’de görev yapan ilkökul, ortaokul ya da lise öğretmenleri üzerinde yapılmış olması; ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik bilgilerinin verilmiş olması; bulgularında aritmetik ortalama, standart sapma ve örneklem büyüklüğü gibi değerlerin verilmiş olması. Meta analiz çalışması toplam 24 araştırma üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ancak bütün araştırmalarda aynı değişkenler ele alınmadığı için cinsiyet, branş ve kıdem değişkenleri için meta analize dahil eden çalışma sayısı farklıdır. Araştırmada genel etki büyüklüğü analizleri, cinsiyet değişkeni için 24, kıdem değişkeni için 21, branş değişkeni için ise 10 çalışma ile yapılmıştır. Araştırmaya dahil edilen çalışmaların toplam örneklem büyüklükleri, genel örgütsel vatandaşlık davranışı için cinsiyet değişkenine göre 11374, kıdem değişkenine göre 10619 ve branş değişkenine göre 4250’dir. Meta analiz çalışmalarında etki değerinin hesaplanmasında, rastgele etkiler modeli kullanılmıştır. Araştırmada, kişisel değişkenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde zayıf düzeyde bir etki yarattığı belirlenmiştir. Etkisi araştırılan kişisel değişkenlerden en çok kıdem (ED=-0.121), daha sonra da branş (ED=0.114) ve cinsiyet (ED=0.015) öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde etkilidir. Genel örgütsel vatandaşlık davranışı açısından, kadın öğretmenler erkeklere göre, 11 yıl ve daha fazla kıdeme sahip öğretmenler 10 yıl ve daha az kıdeme sahip öğretmenlere göre, sınıf öğretmenleri ise branş öğretmenlerine göre daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı sergilemektedirler.

Anahtar Kelimeler

Örgütsel vatandaşlık
Meta analiz
Cinsiyet
Kıdem
Branş

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 14.10.2014
Kabul Tarihi: 06.04.2015
Elektronik Yayın Tarihi: 04.05.2015

DOI: 10.15390/EB.2015.4033

¹ Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, kursadyilmaz@gmail.com

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, yaltinkurt@gmail.com

³ Kütahya Yunus Emre Ortaokulu, Türkiye, yaman.hatice@gmail.com

Giriş

Nicel araştırmalar, geçerli, güvenilir ve genellenebilir bilgiler elde etmek amacı ile yapılan araştırmalar olarak kabul edilmektedir. Bu araştırmalarda evrene ulaşılabilen durumlarda elde edilen bulgular betimlenmeye; ulaşılamayan durumlarda ise örneklem üzerinden evrene kestirimde bulunmaya çalışılmaktadır. Bu kestirimlerde kullanılan kestirimsel istatistikler ile örnekleme alınan değerler yardımıyla parametreler kestirilmeye çalışılmaktadır. Farklı örneklemlerde tekrarlanan bu araştırmalar, elde edilen bulguların genellenebilirliğine katkı getirmektedir. Çünkü nicel araştırmalarda elde edilen bulguların genellenebilirliği önemlidir. Bu araştırmalarda, bağımlı değişken üzerinde etkisi olabilecek çeşitli bağımsız değişkenler dikkate alınmakta ve analizler yapılmaktadır. Ancak yapılan araştırmalarda her zaman benzer sonuçları elde etmek mümkün olmamakta ve genellenebilir bilgiye ulaşmak zor olmaktadır. İnsan davranışının karmaşık ve açıklaması zor olması, özellikle sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde durumu daha karmaşık hale getirmekte ve çalışmaların iç geçerliliğine yönelik birçok tehdit bulunmaktadır (Üstün ve Eryılmaz, 2014). Ayrıca tek bir deneyin ya da araştırmanın yeterince kesin sonuçlar elde ettiği nadirdir. Bundan dolayı, belli bir konu ile ilgili benzer araştırma sorularını açıklayan çalışmaların sentezi ve bütünleştirilmesi önemlidir.

Tam da bu noktada birbirinden bağımsız olarak yürütülmüş araştırmalardan elde edilen bulguları derleyen meta analiz çalışmaları devreye girmektedir. McMillan ve Schumacher'e (2001) göre meta analiz, bağımsız araştırmaların sonuçlarının istatistiksel olarak bütünleştirilmesi, yani daha önceden yapılmış araştırmaların bulgularının bütünleştirilmesidir. Belirli bir alanda ve belirli bir konu üzerinde yapılmış olan nicel araştırmaların bulgularının tümünün birden ele alınmasına dayanan meta analiz çalışmaları, o alana bir üst bakış açısı getirmekte, yeni model ve kuramlar oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Erkuş, 2009). Böylece konu ile ilgili araştırmaların sonuçları özetlenmiş olmaktadır (Creswell, 2014).

Meta analiz yöntemleri, araştırma alanyazınının sentezine olanak tanımaktadır (Köklü, 1998). Meta analiz çalışmaları, belirli bir konu ile ilgili yapılmış araştırmaların sonuçlarını bütünleştirerek, genel bir bakış sağlamasına rağmen Türkiye'de az sayıda meta analiz çalışması yapılmıştır. YÖK Tez Merkezinde anahtar sözcük olarak "meta analiz" yazıldığında, toplamda 57 meta analiz tezi çıkmaktadır. Bu tezlerden 21 tanesi eğitim-öğretim ile ilgilidir. Meta analiz çalışmalarında 2013 ve 2014 yıllarında önemli bir artış olsa da, sınırlı sayıda tez bulunmaktadır. Tezlerde genellikle, bir öğretim yönteminin etkililiği üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. TÜBİTAK ULAKBİM Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezinde yapılan taramada ise yine az sayıda meta analiz çalışmasına ulaşılmıştır. Türkiye'de özellikle fen ve matematik eğitimi (Üstün, 2012), öğretim yöntem ve teknikleri (Tomakin ve Yeşilyurt, 2013) ve eğitim yönetimi (Aydın, Sarier ve Uysal, 2011) ile ilgili makalelere ulaşılmıştır. Eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmalarda liderlik (Aydın, Sarier ve Uysal, 2013; Çoğaltay, 2014; Kış, 2013; Sarier, 2013), tükenmişlik (Doğuyurt, 2013), örgütsel bağlılık (Aydın, Sarier ve Uysal, 2011), örgütsel adalet (Altınkurt, Yılmaz ve Karaman, 2015) ve hizmetiçi eğitim (Özcan ve Bakioğlu, 2010) gibi konular çalışılmıştır. Ancak eğitim örgütlerinde örgütsel vatandaşlık ile ilgili herhangi bir meta analiz çalışmasına ulaşılamamıştır.

Örgütsel vatandaşlık davranışları, Dennis Organ ve arkadaşlarının çalışmaları (Bateman ve Organ, 1983; Organ ve Konovsky, 1989; Organ ve Lingl, 1995; Organ ve Ryan, 1995; Smith, Organ ve Near, 1983) ile kuramsal temelleri oluşturulan ve örgütsel davranış alanyazınında çok sık çalışılan konulardan biridir. Organ'a göre (1988) örgütsel vatandaşlık davranışları, örgütün resmi ödül sistemi tarafından açıkça ele alınmayan, ancak örgütün etkin işleyişini destekleyen, çalışanların isteğe bağlı bireysel davranışlarıdır. Örgütsel vatandaşlık davranışları, arkadaşlarına yardım etmek, verilen emirlerle ilgili sorun çıkarmamak, rutinin dışındaki işlerle ilgili sızlanmamak, fiziksel mekânların temiz ve düzenli olmasına dikkat etmek, kurumu hakkında diğer insanlara olumlu düşünceler iletmek, sağlıklı ve sıcak bir iklimin oluşmasına çalışmak, örgütsel kaynakları etkili ve verimli kullanmak gibi davranışları içermektedir (Bateman ve Organ, 1983). Bu anlamda örgütsel vatandaşlık

davranışları, isteğe bağlıdır, davranışlar, doğrudan veya açık bir şekilde resmi ödül sistemi tarafından ödüllendirilmemektedir ve bu davranışlar toplamda örgütün etkili işleyişine katkı yapmaktadır (Organ, 1988). Yani örgütsel vatandaşlık davranışı iş tanımında yer almayan, sergilenmesi çalışanın üstleri tarafından beklenmeyen ancak çalışanın gerçekleştirdiği rol fazlası davranışlarıdır. Rol fazlası davranışlar örgütsel etkinliği arttıran ve kolaylaştıran biçimsel olmayan ortak eylemleri, gönüllü davranışları ve yardımseverliği içermektedir (Altınkurt ve Yılmaz, 2012). Bu davranışların yerine getirilmemesi çalışan için bir ceza durumu oluşturmamakta, ancak örgüt için faydalı olmaktadır (Yılmaz, 2010).

Organ (1988) temel karakteristik özelliklerini de içerecek şekilde, örgütsel vatandaşlık davranışlarını; "Vicdanlılık, Özgecilik, Sportmenlik, Nezaket ve Sivil Erdem" olmak üzere beş alt boyutta incelemiştir. Bu boyutlardan vicdanlılık, çalışanların kendilerinden beklenen en düşük rol davranışının ötesinde bir davranış sergilemeye gönüllü olmalarıdır. Özgecilik, çalışanların diğer örgüt üyelerine yardım etmeye yönelik sergiledikleri doğrudan ve dolaylı tüm gönüllü davranışlarıdır. Sportmenlik, çalışanların örgüt içinde gerginliğe neden olacak davranışlardan kaçınmalarıdır. Nezaket, çalışanları kendi kararlarından ya da hareketlerinden etkilenebilecek kişilerle sorun ortaya çıkmadan iletişim halinde bulunulmasını ifade eder. Sivil erdem ise çalışanların örgüte karşı bir bütün olarak bağlılığını ifade eder (Organ, 1988). Örgütsel vatandaşlık davranışlarındaki bu ve benzer boyutlandırılmaların yanında, son dönemlerde yapılan çalışmalarda, örgütsel vatandaşlık davranışlarını bir bütün olarak değerlendirilme eğilimi de vardır.

Yurtdışında örgütsel vatandaşlık davranışları ile ilgili bazı meta analiz çalışmaları (Ilies, Nahrgang ve Morgeson, 2007; Lepine, Erez ve Johnson, 2002; Organ ve Ryan, 1995; Podsakoff, Whiting, Podsakoff ve Blume, 2009) ve meta değerlendirme (Podsakoff, MacKenzie, Paine ve Bachrach, 2000) çalışmaları yapılmıştır. Organ ve Ryan (1995) tarafından yapılan meta analiz çalışmasına göre, örgütsel vatandaşlık davranışı ile yaş ($ED=0.03$) ve cinsiyet ($ED=0.04$) gibi değişkenler arasında herhangi bir ilişki yoktur. Aynı araştırmaya göre, örgütsel vatandaşlık davranışı ile iş doyumunu arasında anlamlı bir ilişki vardır. Lepine, Erez ve Johnson (2002) tarafından yapılan araştırmanın bulgularına göre, örgütsel vatandaşlık davranışının alt boyutları arasında anlamlı ve güçlü ilişkiler vardır. Bu boyutlar ile iş doyumunu, örgütsel katılım, tarafsızlık, dürüstlük ve lider desteği gibi değişkenler arasında da önemli ilişkiler vardır. Podsakoff vd. (2000) çalışmalarında o güne kadar yapılmış olan örgütsel vatandaşlık davranışları araştırmalarını incelemiştir. Araştırmada örgütsel vatandaşlık davranışları ile ilgili öncüller dört grupta toplanmıştır: Bireysel özellikler, görev özellikleri, örgütsel özellikler ve liderlik davranışları. Araştırmacılar örgütsel vatandaşlık konusunda yapılmış olan çalışmaları belirtilen bu dört boyut altında ayrı ayrı inceleyerek genel değerlendirme bulunmuşlardır.

Türkiye’de doğrudan örgütsel vatandaşlık davranışları ile ilgili herhangi bir meta analiz çalışmasına ulaşılamamıştır. Ancak, Alpkan, Dilek ve Bozdoğan (2005) tarafından yapılan meta analiz çalışmasında, liderlik tarzlarının örgütsel bağlılık, iş tatmini ve örgütsel vatandaşlık davranışı ile ilişkisine adalet algısı ve güven gibi ara değişkenlerin etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, liderlik tarzları, örgütsel adalet algıları, güven algısı, örgütsel vatandaşlık davranışı, örgütsel bağlılık ve iş tatmini değişkenleri arasında ilişkilerin olduğu belirlenmiştir.

Yurt dışında ya da Türkiye’de yapılan araştırmalar genellikle eğitim örgütleri dışındaki örgütlerde yürütülen araştırmalar üzerinde yapılmıştır. Ancak son yıllarda, eğitim çalışanlarının örgütsel vatandaşlık davranışlarını araştırma konusu edinen birçok çalışma bulunmaktadır. Eğitim örgütlerinde yapılan örgütsel vatandaşlık davranışı araştırmalarının meta analizinin yapılması hem eğitim örgütlerindeki durumun özetlenmesi hem de diğer örgütlerde yapılan meta analizler ile karşılaştırma olanağı sağlaması açısından önemlidir. Üstelik Organ ve Ryan’ın (1995) araştırması dışında alanyazında cinsiyet gibi kişisel değişkenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerindeki etkini belirlemeye yönelik bir meta analiz çalışmasına da ulaşılamamıştır. Oysa cinsiyet, branş ve kıdem gibi değişkenler bir arada ya da ayrı ayrı, özellikle Türkiye’de hemen her çalışmada bağımsız değişken olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmaların bazılarında bu değişkenlere göre istatistiksel olarak

anamlı farklılıklar bulunurken (Bulut, 2011; Kepenek, 2008), bazılarında ise bulunmamaktadır (Aktay, 2008; Dönder, 2006). Birikimli bir süreç olarak, bilimsel araştırmalarla elde edilen bilgilerin genellenebilirliği, bilimin en önemli amaçlarından biridir. Ayrıca çalışanların rol fazlası davranışları olarak tanımlanan örgütsel vatandaşlık davranışlarında, kültürel etmenler de önemli rol oynamaktadır. Bu açıdan belirli bir kültür ve meslek grubundaki çalışanlara yönelik genellenebilir bilgiler, kültürlerarası karşılaştırmalara da olanak sağlayacaktır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, cinsiyet, kıdem ve branş değişkenlerinin Türkiye’de görev yapan öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerindeki etkisini belirlemektir.

Yöntem

Bu araştırmada; cinsiyet, branş ve kıdem değişkenlerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla, örgütsel vatandaşlık davranışı ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmaların meta analizi yapılmıştır.

Veri Toplanması

Araştırmanın verileri 2014 yılı nisan ayında toplanmıştır. Çalışmada yer alan araştırmalara ulaşmak için, “örgütsel vatandaşlık, örgütsel yurttaşlık, organizational citizenship, citizenship” anahtar kelimeleri ile ULAKBİM, YÖK, Google Akademik, EBSCOhost, Web of Science veri tabanlarından yararlanılmıştır. Bu taramalar sonucunda ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde çalışılmış 21 makale, 32 yüksek lisans ve 4 doktora tezine ulaşılmıştır. Ulaşılan makalelerden on üçü tezdin üretilen makaleler olduğu ve bu tezler de ulaşıldığı için makaleler değerlendirilmeye alınmamış, tezler araştırmaya dâhil edilmiştir. Bunun dışında incelenen çalışmaların meta analize dâhil edilme ölçütleri şöyledir: 1) Araştırmaların 2003-2014 yılları arasında yayınlanmış olması, 2) Türkiye’de görev yapan ilkokul, ortaokul, ilköğretim okulu ya da lise öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışlarını belirlemeye yönelik olması, 3) Kullanılan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik bilgilerinin verilmiş olması, 4) Araştırma bulgularında aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinin ya da bunların hesaplanabilmesi için gerekli değerlerin verilmesi, 5) Örneklem büyüklüğü değerlerinin verilmiş olması.

Yukarıda belirtilen ölçütler çerçevesinde araştırmaya dâhil edilen çalışmaların sayılarına ve örneklem büyüklüklerine Tablo 1’de yer verilmiştir. Araştırmalardan genel örgütsel vatandaşlık davranışı için cinsiyet değişkeni açısından 24’ü, kıdem değişkeni açısından 21’i ve branş değişkeni açısından 10’u meta analize dahil edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre incelenen 57 araştırmanın 2’si kuramsal olduğu, 1’i örneklem grubu uygun olmadığı, 30’u ise aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ya da bunların hesaplanabilmesi için gerekli değerlerin verilmediği için araştırmaya dâhil edilmemiştir. Kıdem değişkenine göre incelenen 57 araştırmanın 2’si kuramsal olduğu, 1’i örneklem grubu uygun olmadığı, 33’ü ise aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ya da bunların hesaplanabilmesi için gerekli değerlerin verilmediği için araştırmaya dâhil edilmemiştir. Branş değişkenine ise göre incelenen araştırmaların 2’si kuramsal olduğu, 1’i örneklem grubu uygun olmadığı, 34’ü ise aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ya da bunların hesaplanabilmesi için gerekli değerlerin verilmediği için araştırmaya dâhil edilmemiştir. İncelenen çalışmalar arasında, kullanılan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik bilgileri verilmediği için meta analize dâhil edilmeyen çalışma bulunmamaktadır. Araştırmaya dahil edilen çalışmaların toplam örneklem büyüklükleri şöyledir: Genel örgütsel vatandaşlık davranışı için cinsiyet değişkenine göre 11374, kıdem değişkenine göre 10619 ve branş değişkenine göre 4250. Örgütsel vatandaşlık davranışının alt boyutları için örneklem büyüklükleri ve çalışma sayılarının ayrıntılarına Tablo1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Meta Analize Dâhil Edilen Çalışmaların Sayısı ve Örneklem Büyüklükleri

	Cinsiyet			Kıdem			Branş	
	n	Kadın	Erkek	n	≤10 yıl	≥11 yıl	n	Sınıf Branş
Örgütsel Vatandaşlık	24	6122	5252	21	4208	6411	10	1894 2356
Vicdanlılık	15	4508	3569	14	2755	5073	4	1019 1208
Sportmenlik	14	4340	3336	12	2319	4698	4	899 1276
Sivil Erdem	13	4020	3108	12	2343	4573	4	899 1276
Özgecilerlik	14	4152	3348	14	2673	4950	5	1109 1263
Gönüllülük / Katılım	5	911	921	5	870	924	2	369 347
Nezaket	5	1994	1382	4	823	2180	1	111 238

Verilerin Analizi

Araştırmada meta analiz öncesi örgütsel vatandaşlık konusundaki çalışmaların genel bir değerlendirmesini yapabilmek için ve meta analize dâhil edilecek çalışmaların belirlenmesinde ve verilerin analizinde kolaylık sağlaması için öncelikle bir kodlama anahtarı oluşturulmuştur. Kodlama anahtarına; araştırma no, araştırmanın yapıldığı yıl, araştırmanın konusu, araştırmanın türü, araştırmanın yapıldığı yer, örneklem grubu, örneklem büyüklüğü, kullanılan ölçme araç(lar)ı, ölçme araç(lar)ının kimler tarafından geliştirildiği, kullanılan ölçme araç(lar)ının geçerlik ve güvenirlik kanıtlarının olması, cinsiyet, kıdem ve branş değişkenlerine göre aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri girilmiştir. Daha sonra yapılan meta analiz ile araştırma sonuçları birleştirilmiştir. Oluşturulan kodlama anahtarı araştırmacılar tarafından ayrı ayrı doldurulmuş, daha sonra bir araya gelinerek karşılaştırılmıştır. Böylece veri girişindeki hataların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ayrıca belirlenen ölçütler çerçevesinde hangi çalışmaların meta analize dâhil edileceği konusunda uzlaşma toplantısı düzenlenmiştir. Bu toplantıda araştırmacılar dışında bir de Ölçme Değerlendirme uzmanı yer almıştır.

Meta analiz çalışmalarında etki değerinin hesaplanmasında, sabit etki ve rastgele etkiler modelleri kullanılmaktadır. Sabit etki modeli, birleştirilen çalışmalarda, homojenlik varsayımına dayanmaktadır. Yani bu modelde, her bir çalışmanın aynı etkiyi kabul ettiği ve çalışmalar arası varyansın olmadığı kabul edilmektedir. Sabit etki modelinin varsayımları yerine gelmediğinde, rastgele etkiler modeli kullanılmaktadır. Bu model, çalışmaların kendi içinde ve çalışmalar arası değişimi dikkate alarak bir değerlendirme yapmaya olanak tanımaktadır (Shelby ve Vaske, 2008; Sutton, Abrams, Jones, Sheldon ve Song, 2000). Bu modele ilişkin meta analiz yöntemlerinde, hem çalışmalar arası varyans hem de çalışmanın kendi içerisindeki varyans dâhil edilmektedir (Thompson ve Sharp, 1999). Meta analize dâhil edilen araştırmalar arasındaki homojenliğin olup olmadığını değerlendirmesinde genel olarak Q testi kullanılmaktadır. Q testi, iki ya da daha fazla bağımsız örneklemin aynı evrenden seçilip seçilmediğinin araştırılmasında kullanılmaktadır (Cochrane, 1954 akt., Erdoğan ve Kanık, 2011). Q istatistiği tüm çalışmaların ortak bir etki büyüklüğünü paylaştığını iddia eden sıfır hipotezini, ki-kare dağılımıyla test etmek için kullanılır (Borenstein, Hedges, Higgins ve Rothstein, 2013). Analizde sıfır hipotezi, örneklemelerin aynı evrenden seçildiği varsayımına dayanır. Yani hesaplanan $X^2(Q)$ değeri, serbestlik derecesi ve anlamlılık düzeyine göre seçilecek X^2_{tablo} değerinden küçük çıkarsa H_0 hipotezi kabul edilerek ve homojenlik koşulu sağlanmaktadır. Ancak kullanılacak modelin seçiminde sadece Q testine göre karar verilmemektedir. Borenstein vd. (2013), meta analiz yapılacak çalışmaların yayınlanmış alanyazından seçildiği durumlarda rastgele etkiler modelinin kullanılmasını önermektedir. Bu nedenle bu araştırmada Q testi yapılmış ancak etki değerleri rastgele etkiler modeline göre hesaplanmıştır. Araştırmada, heterojenliğe ilişkin bir başka ölçüt olarak I^2 değeri kullanılmıştır. I^2 , etki büyüklüğüne ilişkin toplam varyansın oranını vermektedir ve Q istatistiğinin aksine çalışma sayısından etkilenmemektedir. I^2 değerinin % 25 olması düşük, % 50 olması orta ve % 75 olması yüksek düzeyde heterojenlik olarak yorumlanmaktadır (Cooper, Hedges ve Valentine, 2009).

Etki değeri hesaplanırken araştırmaların cinsiyet, kıdem ve branş boyutlarındaki aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları kullanılmıştır. Araştırmada analizler Comprehensive Meta Analysis programı ile yapılmıştır. Araştırmada yayın yanlılığının olup olmadığı, huni grafikleri ve Orwin'in Güvenli N hesaplaması ile incelenmiştir. Huni grafiğinde, yayın yanlılığının olmadığı durumlarda, örneklem hatasının tesadüfi olması nedeniyle, çalışmaların etki büyüklüğü genel etki büyüklüğü çevresinde simetrik yayılmaktadır (Borenstein vd., 2013). Yayın yanlılığının olması durumunda ise çarpık ve asimetrik bir dağılım olması beklenmektedir (Üstün ve Eryılmaz, 2014). Araştırmada, ara değişkenlerin (moderatör) etkisi Q testi ile belirlenmiştir. Çalışma ara değişkenleri, çalışma sonuçlarını etkileyebileceği düşünülen ve bu etkinin düzeyini belirlemek amacıyla meta analiz çözümlerinde kullanılan bağımsız değişkenlerdir (Card, 2012). Araştırmada, ara değişkenler olarak, yayın türü (makale, tez) ve okul türü (ilköğretim, ortaöğretim, ilköğretim ve ortaöğretim) değişkenlerinin etkisi incelenmiştir. Etki değeri hesaplamalarında Hedges's g katsayısı kullanılmıştır. Etki değerine ilişkin tüm hesaplamalarda güven düzeyi % 95 olarak kabul edilmiştir. Genel olarak etki büyüklüğünün mutlak değerinin 0.20 ve daha küçük olması zayıf, 0.21-0.80 arasında olması orta, 0.81 ve daha büyük olması ise güçlü bir etki olarak değerlendirilmesi önerilmektedir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007; Cohen, Welkowitz ve Ewen, 2000). Bu çalışmada da bu ölçütler temel alınmış, ancak etki büyüklüğü değerinin 0.1'den küçük olması, çok zayıf etki olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada cinsiyet değişkenine göre, deney grubu olarak kadınlar, kontrol grubu olarak erkekler kabul alınmıştır. Kıdem değişkenine göre deney grubu olarak 10 yıl ve altında kıdemi olan öğretmenler, kontrol grubu olarak 11 yıl ve üstünde kıdemi olan öğretmenler alınmıştır. Branş değişkenine göre deney grubu olarak sınıf öğretmenleri, kontrol grubu olarak branş öğretmenleri alınmıştır. Tüm gruplarda etki büyüklüğünün pozitif çıkması deney, negatif çıkması ise kontrol grubunun lehine bir etkinin olduğunu göstermektedir. Kıdem değişkeni açısından meta analize dâhil edilen araştırmalarda farklı gruplandırmalar yapılmıştır. Bazı çalışmalarda öğretmen kıdemleri 5 yıl aralıklı (5yıl ve daha az, 6-10 yıl gibi) bazılarında ise 10 yıl aralıklı (1-10 yıl gibi) gruplandırılmıştır. 10 yıl aralıklı gruplandırmalar ayrıştırılmadığı için meta analizde öğretmen kıdeminin 10 yıl altı ve 11 yıl ve üzeri şeklinde gruplandırılmasına karar verilmiştir.

Bulgular

Araştırmada öncelikle örgütsel vatandaşlık konusundaki çalışmaların betimsel özellikleri açıklanmıştır. Tablo 2’de Türkiye’de örgütsel vatandaşlık davranışları konusunda yapılmış araştırmalara ilişkin betimsel istatistikler yer almaktadır. Tablo 2’de belirtilen “meta analiz öncesi” ifadesi, analize dâhil edilme ölçütleri dikkate alınmadan, örgütsel vatandaşlık davranışı konusundaki tüm birincil çalışmaları kapsamaktadır.

Tablo 2. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Konusunda Yapılmış Çalışmalara İlişkin Betimsel İstatistikler

		Meta analiz	Meta analize dâhil edilen			
		öncesi (f)	Cinsiyet (f)	Kıdem (f)	Branş (f)	
Çalışma türü	Makale	21	8	5	2	
	Yüksek Lisans tezi	32	14	14	8	
	Doktora Tezi	4	2	2	0	
Çalışmanın Yapıldığı Yıl	2003	1	0	0	0	
	2004	1	0	0	0	
	2005	3	0	0	0	
	2006	4	2	1	1	
	2007	5	2	2	1	
	2008	7	2	2	1	
	2009	6	3	3	1	
	2010	4	3	2	1	
	2011	13	8	7	4	
	2012	7	3	3	1	
	2013	5	1	1	0	
	2014	1	0	0	0	
	Okul Türü	İlköğretim	38	16	13	8
		Ortaöğretim	9	2	2	0
İlköğretim ve ortaöğretim		8	6	6	2	
Veri Toplama Tekniği	Nicel	54	24	21	10	
	Nitel	0	0	0	0	
	Kuramsal	2	0	0	0	
Araştırmanın Verilerinin Toplandığı Bölge	Akdeniz	2	2	2	1	
	Ege	16	5	3	3	
	Marmara	11	8	9	3	
	İç Anadolu	15	3	3	1	
	Karadeniz	4	3	1	1	
	Doğu Anadolu	2	1	1	1	
	Güney Doğu Anadolu	1	0	0	0	
	Birden fazla bölge	4	2	2	0	

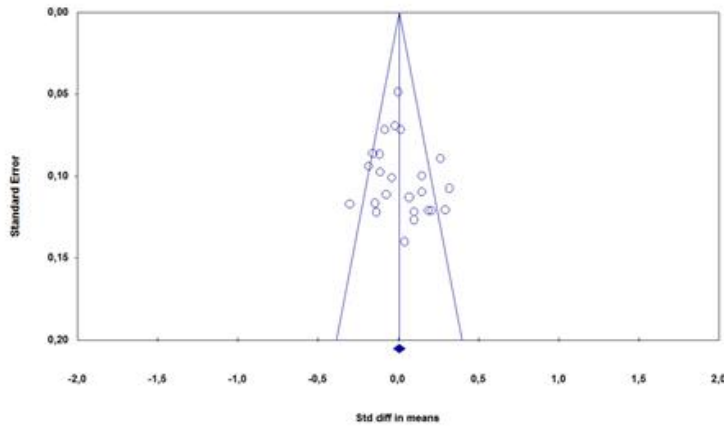
Tablo 2’ye göre 2003-2014 yılları arasında Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışlarını belirlemeye yönelik, 32 lisansüstü öğretim tezi (% 56.1), 21 makale (% 36.8) ve 4 doktora tezi (% 7.0) olmak üzere toplam 57 çalışma yapılmıştır. Örgütsel vatandaşlık konusunda en çok araştırmanın yapıldığı yıl 2011 yılıdır. Araştırmaların 55’i nicel (% 96.5), 2’si kuramsaldır (% 3.5). Uygulamalı araştırmaların 38’inin verisi ilköğretim okullarından (% 69.1), 9’unun ortaöğretim okullarından (% 16.4), 8’inin ise hem ilköğretim ve hem de ortaöğretim okullarından (% 14.5) toplanmıştır. Araştırmanın yapıldığı coğrafi bölge açısından Türkiye’nin her bölgesinde araştırmaların yapıldığı görülmüştür. Ancak en çok araştırma yapılan bölgeler Ege (f=16),

İç Anadolu (f=15) ve Marmara (f=11); en az araştırma yapılan bölgeler ise Güneydoğu Anadolu (f=1), Akdeniz (f=2) ve Doğu Anadolu (f=2) bölgeleridir.

Meta analize dahil edilen çalışmaların ise cinsiyet değişkenine göre 16'sı lisansüstü tez (% 66.7), 8'i makale (% 33.3); kıdem değişkenine göre 16'sı lisansüstü tez (% 76.2), 5'i makale (% 23.8); branş değişkenine göre 8'i lisansüstü tez (% 80), 2'i makaledir (% 20). Meta analize dâhil edilen çalışmalar genellikle ilköğretim düzeyindedir.

Cinsiyetin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi

Araştırmanın ilk amacı, cinsiyetin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Etki değeri belirlenmeden önce analize dâhil edilen çalışmalarda yayın yanlılığının olup olmadığı incelenmiştir. Yayın yanlılığının olasılığını gösteren huni saçılım grafiğinin sonuçları Şekil 1'de gösterilmiştir.

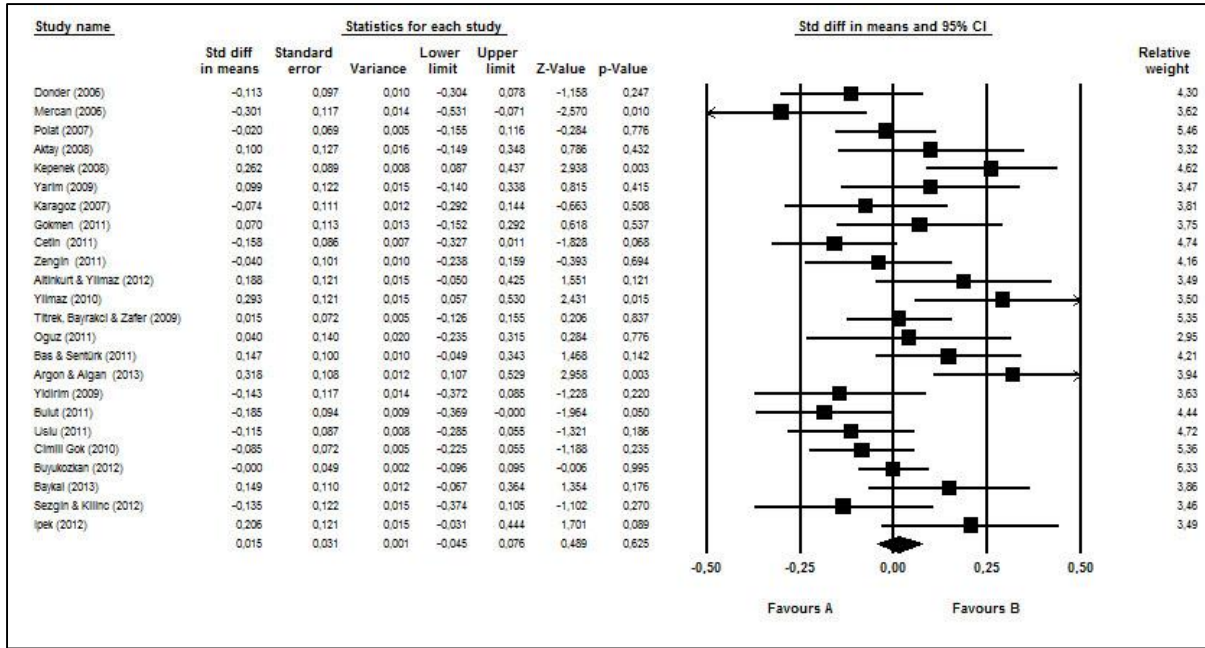

Şekil 1. Cinsiyet Değişkenine Huni Saçılım Grafiği

Şekil 1'deki saçılma diyagramı incelendiğinde, çalışmaların, orta ve üst bölümde toplandığı ve birleştirilmiş etki büyüklüğünü gösteren dikey çizginin her iki yanında, neredeyse simetrik olarak saçıldığı görülmektedir. Bu bulgu, ayrıca Orwin'in güvenli N analizi sonucuna bağlı olarak genel etki büyüklüğü için belirlenen 0.01 düzeyinde yeni araştırma eklenmesine ihtiyaç olmadığını ortaya koymaktadır. Araştırmada, dâhil edilme ölçütlerine uygun, genel örgütsel vatandaşlık davranışı için 24, örgütsel vatandaşlık davranışının vicdanlılık boyutu için 15, sportmenlik boyutu için 14, sivil erdem boyutu için 13, özgecilik boyutu için 14, nezaket ve gönüllülük boyutları için 5 çalışma üzerinde meta analiz gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada etki değerini hesaplamadan önce öncelikle homojenlik testi yapılmıştır. Buna göre Q değeri; genel örgütsel vatandaşlık davranışı için 55.96 ($p > .05$), vicdanlılık boyutu için 39.58 ($p > .05$), sportmenlik boyutu için 32.41 ($p > .05$), sivil erdem boyutu için 67.37 ($p > .05$), özgecilik boyutu için 26.61 ($p > .05$), nezaket boyutu için 9.58 ($p > .05$) ve gönüllülük boyutu için 21.92 ($p > .05$) olarak hesaplanmıştır. Heterojenliğin bir başka ölçütü olan I^2 değerleri; genel örgütsel vatandaşlık davranışı için % 58.9, vicdanlılık boyutu için % 64.6, sportmenlik boyutu için % 59.9, sivil erdem boyutu için % 82.2, özgecilik boyutu için % 51.2, nezaket boyutu için % 58.3 ve gönüllülük boyutu için % 81.7 olarak hesaplanmıştır. Bu da, gönüllülük ve sivil erdem boyutlarında yüksek, diğer boyutlarda orta düzeyde heterojenliğe işaret etmektedir. Şekil 2'de her bir çalışma için çalışma etki büyüklüğü orman grafiği verilmiştir. Bu grafikte aynı zamanda çalışma ağırlıkları da yer almaktadır. Çalışma ağırlığı, diğer çalışmalara oranla ağırlığı fazla olan çalışmaları belirlemek için kullanılır (Dinçer, 2014). Şekil 2'de her bir çalışmayı temsil eden karenin büyüklüğü çalışmanın ağırlığını da göstermektedir. Şekil 2'de verilen çalışma ağırlıkları incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen çalışmaların ağırlıkları birbirine yakın olduğu görülmektedir. Tablo 3'te cinsiyet değişkeninin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Şekil 2. Cinsiyetin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisine İlişkin Orman Grafiği

Tablo 3. Cinsiyet Değişkeninin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi

	ED _{ort}	z	Q	I ²	S _{hata}	ED _{Alt}	ED _{Üst}
Örgütsel Vatandaşlık	0.015	0.489	55.96	58.9	0.03	-0.05	0.08
Vicdanlılık	0.018	0.455	39.58	64.6	0.04	-0.06	0.09
Sportmenlik	-0.006	0.146	32.41	59.9	0.04	-0.08	0.07
Sivil Erdem	-0.104	1.736	67.37	82.2	0.06	-0.22	0.01
Özgecilik	-0.059	1.668	26.61	51.2	0.03	-0.13	0.01
Nezaket	0.161	2.613	9.58	58.3	0.06	0.04	0.28
Gönüllülük	0.003	0.023	21.92	81.7	0.11	-0.22	0.22

ED_{ort}: Ortalama etki düzeyi, Q: Toplam heterojenlik derecesi, ED_A-ED_Ü: % 95 güven aralığında ED alt-üst sınırları

Tablo 3'e göre cinsiyetin genel örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etki değeri 0.015, vicdanlılık için 0.018, sportmenlik için -0.006, sivil erdem için -0.104, özgecilik boyutu için -0.059, nezaket boyutu için 0.161, gönüllülük boyutu için ise 0.003 olarak hesaplanmıştır. Bu etki değerlerine göre; genel örgütsel vatandaşlık davranışı, vicdanlılık, nezaket ve gönüllülük boyutlarında kadın öğretmenler; sportmenlik, sivil erdem ve özgecilik boyutlarında ise erkek öğretmenler daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı göstermektedir. Hesaplanan etki değerleri, bu etkinin genel örgütsel vatandaşlık davranışı, vicdanlılık, sportmenlik, özgecilik ve gönüllülük boyutları için çok zayıf düzeyde olduğunu göstermektedir. Sivil erdem ve nezaket boyutları için ise etki değeri zayıf düzeydedir.

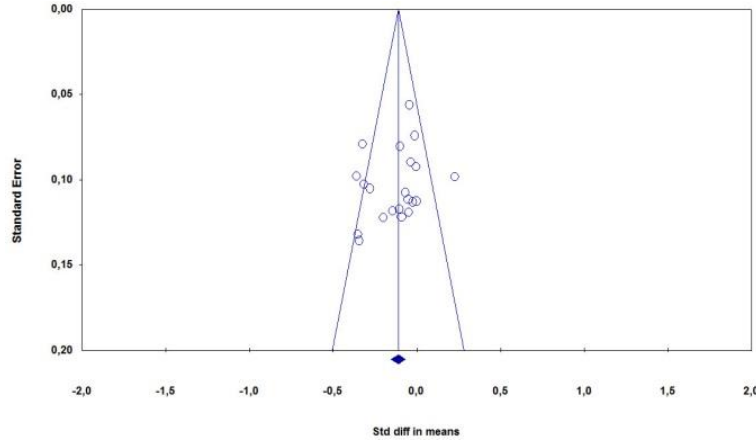
Cinsiyet değişkenine göre hesaplanan etki değerlerine araştırma türü ve okul türü değişkenlerinin ara değişken (moderatör) etkisi de incelenmiştir. Araştırma türü ara değişkenleri tez (n=16) ve makale (n=8) olarak iki gruba ayrılmıştır. Araştırma türü gruplarına ait etki büyüklükleri tez türündeki çalışmalar için -0.036, makaleler türündeki çalışmalar için 0.131 olarak hesaplanmıştır. Araştırma türü ara değişkeni için çalışmalar arası varyans istatistiksel olarak anlamlıdır (Q=7.12, p<.05). Çalışmaların makale ya da tez olması cinsiyet değişkenine göre öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışına ilişkin etki büyüklüğünü değiştirmektedir. Makalelerin etki büyüklüğü tezlerden daha fazladır.

Okul türü ara değişkenleri ilköğretim (n=15), ortaöğretim (n=7), ilköğretim ve ortaöğretim (n=2) olarak üç gruba ayrılmıştır. Ancak yayın sayısının azlığı nedeniyle ilköğretim ve ortaöğretim okullarında çalışılmış iki araştırma değerlendirme dışı bırakılmıştır. Okul türü gruplarına ait etki

büyüklikleri ilköğretim okullarındaki çalışmalar için -0.015, liselerde yapılmış çalışmalar için 0.036 olarak hesaplanmıştır. Okul türü ara değişkeni için çalışmalar arası varyans istatistiksel olarak anlamlı değildir ($Q=2.35$, $p>.05$). Çalışmaların ilköğretim ya da ortaöğretim okullarında yapılmış olması etki büyüklüğünü değiştirmemektedir.

Kıdem Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi

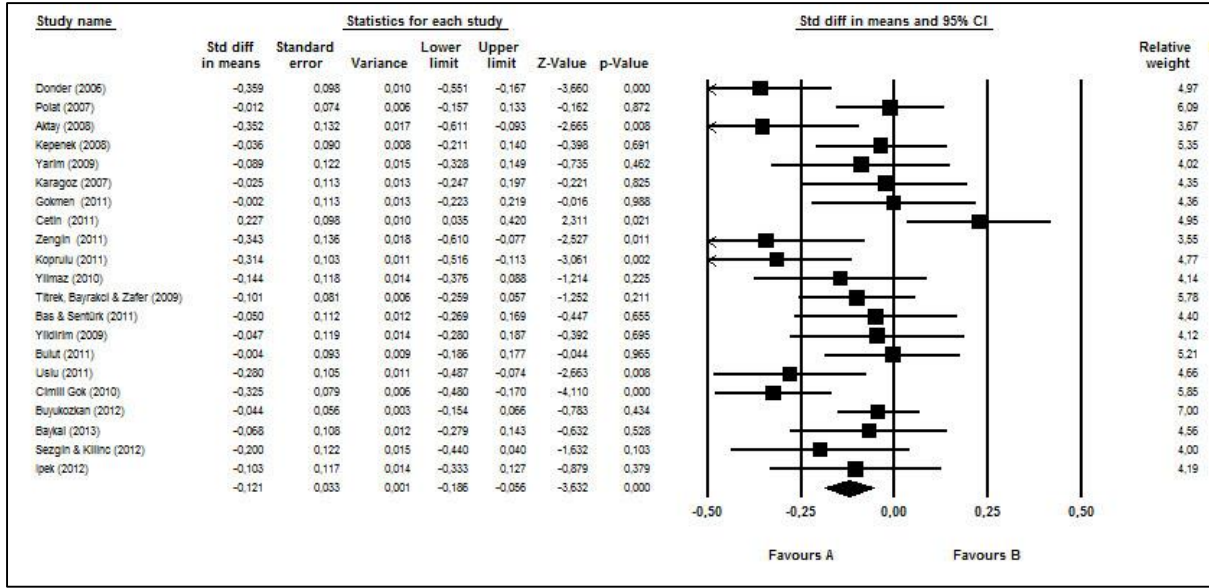
Araştırmada ikinci olarak kıdem değişkeninin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Etki değeri belirlenmeden önce analize dâhil edilen çalışmalarda yayın yanlılığının olup olmadığı incelenmiştir. Yayın yanlılığının olasılığını gösteren huni saçılım grafiğinin sonuçları Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Kıdem Değişkenine Huni Saçılım Grafiği

Şekil 3'teki huni saçılma diyagramı incelendiğinde, çalışmaların, orta ve üst bölümde toplandığı ve birleştirilmiş etki büyüklüğünü gösteren dikey çizginin her iki yanında, neredeyse simetrik olarak saçıldığı görülmektedir. Ayrıca Orwin'in Güvenli N analizi sonucunda da eksik olabilecek araştırma sayısı 21 olarak hesaplanmıştır. Ancak meta analize dâhil edilen çalışmalar Türkiye'de bu araştırma sorusuna yönelik yapılmış tüm çalışmalardan dâhil edilme ölçütlerine göre ulaşılmış çalışmaların tamamıdır. Bunların dışında ulaşılabilecek 21 çalışma bulunmamaktadır. Meta analiz; dâhil edilme ölçütlerine uygun, genel örgütsel vatandaşlık davranışı için 21, örgütsel vatandaşlık davranışının vicdanlılık boyutu için 14, sportmenlik boyutu için 12, sivil erdem boyutu için 12, özgecilik boyutu için 14, nezaket boyutu için 4, gönüllülük boyutu için 5 çalışma üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada etki değerini hesaplamadan önce, öncelikle homojenlik testi (Q) yapılmıştır. Buna göre Q değeri; genel örgütsel vatandaşlık davranışı için 46.47 ($p>.05$), vicdanlılık boyutu için 51.00 ($p>.05$), sportmenlik boyutu için 30.38 ($p>.05$), sivil erdem boyutu için 41.87 ($p>.05$), özgecilik boyutu için 70.37 ($p>.05$), nezaket boyutu için 2.92 ($p<.05$) ve gönüllülük boyutu için 4.65 ($p<.05$) olarak hesaplanmıştır. Q testine göre örgütsel vatandaşlık davranışının nezaket ve gönüllülük boyutları için homojenlik koşulu sağlanmış görünmektedir. I² değerleri ise genel örgütsel vatandaşlık davranışı için % 56.9, vicdanlılık boyutu için % 74.5, sportmenlik boyutu için % 63.8, sivil erdem boyutu için % 73.7, özgecilik boyutu için % 81.5, nezaket boyutu için % 0.0 ve gönüllülük boyutu için % 14.02 olarak hesaplanmıştır. Bu da, nezaket ve gönüllülük boyutlarında homojenliğe; özgecilik, vicdanlılık ve sivil erdem boyutlarında yüksek düzeyde heterojenliğe, diğer boyutlarda orta düzeyde heterojenliğe işaret etmektedir. Nezaket ve gönüllülük boyutları için homojenlik koşulu sağlanmış görüldüğü için etki değeri hem sabit hem de rastgele etkiler modeline göre de test edilmiştir. Diğer boyutlarda ise rastgele etkiler modeline göre hesaplama yapılmıştır. Nezaket ve gönüllülük boyutları için etki değerinin rastgele etkiler modeli ile aynı sonucu verdiği görülmüştür. Şekil 4'te her bir çalışma için çalışma etki büyüklüğü orman grafiği verilmiştir. Çalışma ağırlıkları incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen çalışmaların ağırlıkları birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 4'te kıdem değişkeninin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Şekil 4. Kıdemın Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisine İlişkin Orman Grafiği

Tablo 4. Kıdem Değişkeninin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi

	ED _{ort}	z	Q	I ²	Shata	ED _A	ED _Ü
Örgütsel Vatandaşlık	-0.121	3.632	46.47	56.9	0.03	-0.19	-0.06
Vicdanlılık	-0.178	3.468	51.00	74.5	0.05	-0.28	-0.08
Sportmenlik	-0.104	2.295	30.38	63.8	0.05	-0.19	-0.02
Sivil Erdem	-0.133	2.508	41.87	73.7	0.05	-0.24	-0.03
Özgecılık	-0.101	1.652	70.37	81.5	0.06	-0.22	0.02
Nezaket	0.012	0.289	2.92	0.0	0.04	-0.07	0.09
Gönüllülük	-0.227	-3.982	4.65	14.02	0.06	-0.34	-0.12

ED_{ort}: Ortalama etki düzeyi, Q: Toplam heterojenlik derecesi, ED_A-ED_Ü: % 95 güven aralığında ED alt-üst sınırları

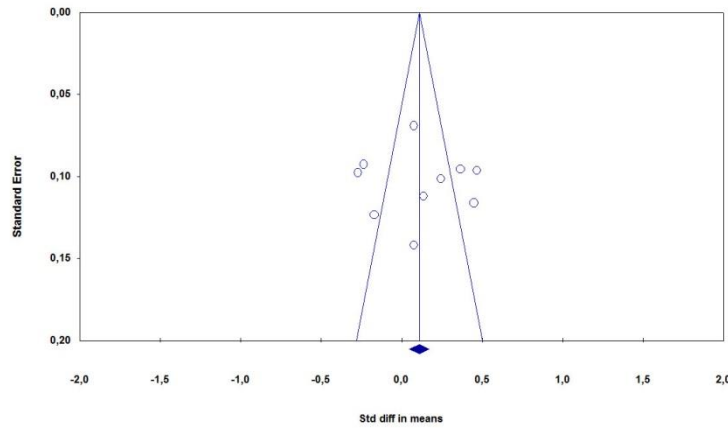
Tablo 4'e göre kıdemın genel örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etki değeri -0.121, vicdanlılık için -0.178, sportmenlik için -0.104, sivil erdem için -0.133, özgecılık boyutu için -0.101, nezaket boyutu için 0.012, gönüllülük boyutu için -0.227 olarak hesaplanmıştır. Bu etki değerlerine göre, genel örgütsel vatandaşlık davranışı, vicdanlılık, sportmenlik, sivil erdem, özgecılık, gönüllülük boyutlarında 10 yıl ve üzerinde kıdeme sahip öğretmenler; nezaket boyutunda 11 yıl ve altında kıdeme sahip öğretmenlerin daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı göstermektedir. Hesaplanan etki değerleri, genel örgütsel vatandaşlık davranışı, vicdanlılık, sportmenlik, sivil erdem, özgecılık boyutlarında zayıf düzeyde olduğunu göstermektedir. Gönüllülük boyutunda etki değeri, zayıf ancak orta düzeye yakındır. Nezaket boyutunda ise etki değeri çok zayıf düzeydedir.

Kıdem değişkenine göre hesaplanan etki değerlerine, araştırma türü ve okul türü değişkenlerinin ara değişken etkisi incelenmiştir. Araştırma türü ara değişkenleri, tez (16 adet) ve makale (5 adet) olarak iki gruba ayrılmıştır. Araştırma türü gruplarına ait etki büyüklükleri, tez türündeki çalışmalar için -0.123, makaleler türündeki çalışmalar için 0.114 olarak hesaplanmıştır. Araştırma türü ara değişkeni için çalışmalar arası varyans istatistiksel olarak anlamlı değildir (Q=0.02, p>.05). Çalışmaların makale ya da tez olması kıdem değişkenine göre öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışına ilişkin etki büyüklüğünü değiştirmemektedir.

Okul türü ara değişkenleri; ilköğretim (n=12), ortaöğretim (n=7), ilköğretim ve ortaöğretim (n=2) olarak üç gruba ayrılmıştır. Ancak yayın sayısının azlığı ve her iki grubu da kapsamı nedeniyle ilköğretim ve ortaöğretim okullarında çalışılmış iki araştırma değerlendirme dışı bırakılmıştır. Okul türü gruplarına ait etki büyüklükleri ilköğretim okullarındaki çalışmalar için -0.116, ortaöğretim okullarında yapılmış çalışmalar için 0.077 olarak hesaplanmıştır. Okul türü ara değişkeni için çalışmalar arası varyans istatistiksel olarak anlamlı değildir ($Q=0.35$, $p>.05$). Çalışmaların ilköğretim ya da ortaöğretim okullarında yapılmış olması etki büyüklüğünü değiştirmemektedir.

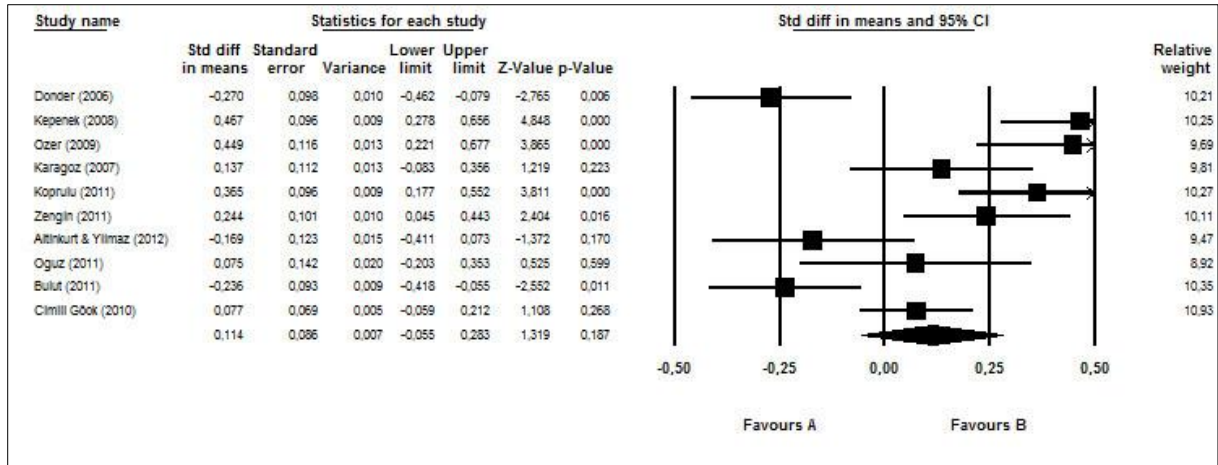
Öğretmenlerin Branşının Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi

Araştırmada son olarak branş değişkeninin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Etki değeri belirlenmeden önce analize dâhil edilen çalışmalarda yayın yanlılığının olup olmadığı incelenmiştir. Yayın yanlılığının olasılığını gösteren huni saçılım grafiğinin sonuçları Şekil 5'te gösterilmiştir. Ayrıca Orwin'in Güvenli N analizi sonucunda da eksik olabilecek araştırma sayısı 23 olarak hesaplanmıştır. Ancak meta analize dâhil edilen çalışmalar Türkiye'de bu araştırma sorusuna yönelik yapılmış tüm çalışmalardan dâhil edilme ölçütlerine göre ulaşılmış çalışmaların tamamıdır. Bunların dışında ulaşılabilecek 23 çalışma bulunmamaktadır.

Şekil 5. Branş Değişkenine Huni Saçılım Grafiği

Branş değişkenine göre örgütsel vatandaşlık davranışlarının boyutlarının farklılığına ilişkin az sayıda çalışma olduğu için meta analiz sadece genel örgütsel vatandaşlık davranışı için yapılmıştır. Bu kapsamda meta analiz 10 çalışma üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan homojenlik (Q) testi sonucunda, genel örgütsel vatandaşlık davranışı için Q değeri 65.66 ($p>.05$), I^2 değerleri ise % 86.3 olarak hesaplanmıştır. Hem Q değeri hem de I^2 değeri yüksek düzeyde heterojenliğe işaret etmektedir. Şekil 6'da her bir çalışma için çalışma etki büyüklüğü orman grafiği verilmiştir. Çalışma ağırlıkları incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen çalışmaların ağırlıkları birbirine yakın olduğu görülmektedir. Tablo 5'te branş değişkeninin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisine ilişkin meta analiz bulguları yer almaktadır.

Şekil 6. Branşın Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisine İlişkin Orman Grafiği

Tablo 5. Branş Değişkeninin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi

	ED _{ort}	z	Q	I ²	S _{hata}	ED _A	ED _Ü
Örgütsel Vatandaşlık	0.114	1.319	65.66	86.3	0.09	-0.06	0.28

ED_{ort}: Ortalama etki düzeyi, Q: Toplam heterojenlik derecesi, ED_A-ED_Ü: % 95 güven aralığında ED alt-üst sınırları

Tablo 5'e göre branşın genel örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etki değeri 0.114 olarak hesaplanmıştır. Sınıf öğretmenleri branş öğretmenlerine göre daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı göstermektedir. Hesaplanan etki değerine göre, branş değişkeni öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını zayıf düzeyde etkilemektedir.

Branş değişkenine göre hesaplanan etki değerlerine ara değişken olarak, araştırma türü ve okul türü değişkenlerinin etkisi de incelenmiştir. Araştırma türü ara değişkenleri tez (n=8) ve makale (n=2); okul türü ara değişkeni ise ilköğretim (n=8) ve ortaöğretim (n=2) olarak iki gruba ayrılmıştır. Araştırma türü gruplarına ait etki büyüklükleri tez türündeki çalışmalar için 0.132, makaleler türündeki çalışmalar için -0.064 olarak hesaplanmıştır. Araştırma türü ara değişkeni için çalışmalar arası varyans istatistiksel olarak anlamlı değildir (Q=1.77, p>.05). Okul türü gruplarına ait etki büyüklükleri ilköğretim okullarındaki çalışmalar için 0.123, ortaöğretim okullarında yapılmış çalışmalar için 0.087 olarak hesaplanmıştır. Okul türü ara değişkeni için çalışmalar arası varyans istatistiksel olarak anlamlı değildir (Q=0.01, p>.05). Çalışmaların ilköğretim ya da ortaöğretim okullarında yapılmış olması etki büyüklüğünü değiştirmemektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, örgütsel vatandaşlık davranışları ile ilgili olarak eğitim örgütlerinde yapılan çalışmaların meta analizi yapılarak; cinsiyet, kıdem ve branş değişkenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, araştırmacılar tarafından belirlenen meta analize dahil edilme ölçütlerine uygun; genel örgütsel vatandaşlık davranışı için cinsiyet değişkeni açısından 24'ü, kıdem değişkeni açısından 21'i ve branş değişkeni açısından 10'u meta analize dahil edilmiştir. Araştırmada özellikle 2005 yılından sonra bu konuda yapılan araştırma sayısında artış dikkat çekici bulunmuştur. 2005-2013 yılları arasında örgütsel vatandaşlık davranışları konusunda yılda ortalama 6 yayın yapıldığı görülmüştür. Bu konuda yapılan çalışmaların tamamına yakını da nicel araştırmalardır. Örgütsel vatandaşlık konusunda az sayıda kuramsal araştırma bulunsa da nitel bir araştırmaya ulaşılammıştır. Araştırma verilerinin toplandığı coğrafi bölge açısından meta analize dâhil edilen araştırmaların verilerinin Güneydoğu Anadolu Bölgesi hariç Türkiye'nin tüm coğrafi bölgesinden veriler toplandığı belirlenmiştir. Ancak hem meta analiz öncesi hem de meta analize dâhil edilen çalışmaların örneklemini daha çok Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgeleri oluşturmaktadır. Bu durum da değişkenler açısından araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Araştırmaya dahil edilen çalışmaların örneklem büyüklükleri, genel örgütsel vatandaşlık davranışı için cinsiyet değişkenine göre 11374, kıdem değişkenine göre 10619 ve branş değişkenine göre 4250'dir.

Araştırma sonucunda cinsiyet değişkeninin genel örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgütsel vatandaşlığın alt boyutlarından; vicdanlılık, sportmenlik, özgecilik ve gönüllülük için etki büyüklüğü mutlak değer olarak 0.003-0.059 aralığında ve çok zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sadece sivil erdem (ED=-0.104) ve nezaket (ED=-0.161) boyutları için ise etki değeri ise zayıf düzeydedir. Genel örgütsel vatandaşlık, vicdanlılık, nezaket ve gönüllülük boyutlarında kadın öğretmenler; sportmenlik, sivil erdem ve özgecilik boyutlarında ise erkek öğretmenler daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı göstermektedir. Meta analize alınan birincil çalışmalar tek tek incelendiğinde, öğretmenlerin genel örgütsel vatandaşlık davranışları açısından etki değerinin sadece beş araştırmada orta düzeyde olduğu (Argon ve Alğan, 2013; İpek, 2012; Kepenek, 2008; Mercan, 2006; Yılmaz, 2010), diğer araştırmalarda zayıf ya da çok zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla cinsiyet değişkeninin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde zayıf düzeyde etkisi olduğu söylenebilir. Organ ve Ryan'ın (1995) yaptıkları meta analiz çalışmasında da cinsiyet değişkeninin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde etkisi bulunmadığı belirlenmiştir. Ortaya çıkan bu farkı açıklayabilecek ara değişken değişkenler için de analizler yapılmıştır. Analiz sonucunda okul türü (ilköğretim, ortaöğretim) ara değişkeninde çalışmalar arasındaki varyans, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmazken; araştırmanın türü ara değişkeninde anlamlı farklılık bulunmuştur. Makalelerin etki büyüklüğü tezlerden daha fazladır. Araştırmaların etki büyüklüğü ayrı ayrı değerlendirildiğinde etki büyüklükleri görece yüksek biri makale (Argon ve Alğan, 2013), biri tez (Mercan, 2006) iki çalışma sıra ile çıkartılıp tekrar analiz edilmiştir. Bu iki çalışma çıkartıldığında ara değişken etkisi ortadan kalkmıştır (Q=2.65, p>.05). Ancak yine de makalelerin etki büyüklüğü tezlerden daha yüksektir. Bu bulgunun nedenlerinden birisi fark çıkan araştırmaların dergilerde yayınlanma olasılığının yüksekliği (Borenstein vd., 2013) olabilir. Bu açıdan meta analize tezlerin dâhil edilmiş olması, yayın yanlılığını azaltarak, cinsiyetin örgütsel vatandaşlık davranışına etkisine ilişkin daha sağlıklı bilgiler sağlamış olabilir.

Araştırma sonucunda kıdem değişkeninin, genel örgütsel vatandaşlık ve örgütsel vatandaşlık davranışının alt boyutlarından; vicdanlılık, sportmenlik, sivil erdem ve özgecilik boyutlarda etki büyüklüğünün mutlak değer olarak 0.012-0.178 aralığında değiştiği ve örgütsel vatandaşlık davranışını zayıf düzeyde etkilediği belirlenmiştir. Ancak öğretmenlerin kıdemi, gönüllülük davranışını (ED: 0.227) zayıf, ancak orta düzeye yakın etkilemektedir. Öğretmenlerin kıdemleri nezaket davranışlarını çok zayıf düzeyde etkilemektedir. Genel örgütsel vatandaşlık, vicdanlılık, sportmenlik, sivil erdem, özgecilik, gönüllülük boyutlarında 11 yıl ve üzerinde kıdeme sahip öğretmenler; nezaket boyutunda 10 yıl ve altında kıdeme sahip öğretmenler daha fazla örgütsel

vatandaşlık davranışı göstermektedir. Nezaket boyutundaki etki değerinin sıfıra yakın olduğu göz önüne alınırsa kıdemi yüksek öğretmenlerin daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı gösterdikleri söylenebilir. Ortaya çıkan bu farkı açıklayabilecek ara değişkenler için de analizler yapılmıştır. Analiz sonucunda araştırma ve okul türü ara değişkenlerinin kıdem değişkeni açısından öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkilemediği belirlenmiştir. Meta analize dâhil edilen ve kıdem değişkenine göre fark bulunan araştırmaların biri dışında (Çetin, 2011) tümünde (Baş ve Şentürk, 2011; Büyükkökan, 2012; Çimili Gök, 2010; Gökmen, 2011; Karagöz, 2007; Kepenek, 2008; Sezgin ve Kılınç, 2012; Uslu, 2011; Yılmaz, 2012; Zengin, 2011) kıdem arttıkça öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarının arttığı belirlenmiştir. Çetin'in (2001) araştırmasında ise öğretmenlerin kıdemi arttıkça genel örgütsel vatandaşlık, örgütsel vatandaşlık davranışının özgecilik ve vicdanlılık boyutlarındaki davranışların azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak adı geçen bu çalışmaların birleştirildiği bu meta analiz çalışmasında öğretmenlerin kıdeminin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde, cinsiyet değişkenine göre görece daha önemli bir etki yarattığı belirlenmiştir. Zayıf düzeyde de olsa kıdem arttıkça öğretmenlerin vatandaşlık davranışlarındaki artış dikkat çekicidir. Bu bulgunun nedeni kıdemli öğretmenlerin örgüte yönelik duygusal bağlılıkları olabilir. Alanyazındaki araştırmalarda da (Kurşunoğlu, Bakay ve Tanrıoğen, 2010; Mathieu ve Zajac, 1990) kıdemi ya da yaşı fazla olan çalışanların örgütsel bağlılıklarının da yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Alpkan, Dilek ve Bozlağan (2005) tarafından yapılan meta analiz çalışmasında da çalışanların bağlılıkları ile örgütsel vatandaşlık davranışı arasında ilişkilerin olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın son amacı, branş farklılıklarının öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Alanyazında branş değişkenine göre öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını inceleyen bir meta analiz ya da meta değerlendirme çalışmasına ulaşılamamıştır. Bu nedenle araştırma sonuçlarının tartışılması, meta analiz çalışması için incelenen birincil çalışmalar ile gerçekleştirilmiştir. Meta analiz sonucunda sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı gösterdiği, ancak etki değerinin zayıf olduğu ($ED=0.114$) belirlenmiştir. Ara değişkenler için yapılan analiz sonucunda da, araştırma ve okul türü ara değişkenlerinin branş değişkeni açısından öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkilemediği belirlenmiştir. Zengin (2011) araştırmasında sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre daha fazla özgecilik, Çimili Gök (2010) vicdanlılık, Argon ve Alğan (2013) ise nezaket ve sivil erdem davranışları gösterdiğini belirlemiştir. Ancak Bulut (2011) branş öğretmenlerinin vicdanlılık ve sivil erdem davranışlarının sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, kişisel değişkenlerin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde zayıf düzeyde etki yarattığı söylenebilir. Etkisi araştırılan kişisel değişkenlerden en çok kıdem ($ED=0.121$), daha sonra da sırasıyla branş ($ED=0.114$) ve cinsiyet ($ED=0.015$) genel örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkilemektedir. Ancak bu etki zayıf düzeydedir. Bu sonuç Organ ve Ryan'ın (1995) meta analiz çalışmasındaki kişisel değişkenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkilemediği sonucuyla da örtüşmektedir.

Örgütsel vatandaşlık davranışları, Türkiye'de son yıllarda en çok araştırma yapılan konulardan biri olarak dikkat çekmektedir. Ancak yine de yapılan çalışmaların sayısının, benzer konularda yurtdışında yapılan meta analiz çalışmaları göz önüne alındığında oldukça az olduğu söylenebilir. Ayrıca araştırmacıların çalışmalarında meta analiz yapılabilmesi için gerekli istatistikleri raporlama konusunda eksiklikleri de meta analiz çalışmalarının yapılmasını güçleştirmekte ve genellenebilirliğini düşürmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını daha iyi anlayabilmek ve kültürel farklılıkların bu davranışlar üzerindeki etkisinin anlaşılabilmesi için daha çok araştırma yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu araştırma öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarına kişisel değişkenlerin etkisini belirlemek için yapılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda örgütsel vatandaşlık davranışları ile örneğin iş doyumu, örgütsel adalet algısı vb. ilişkileri belirlemeye yönelik meta analiz çalışmaları yapılabilir. Ayrıca üretilen çalışmaların daha sonra meta analizlerinin yapılabilmesi için gerekli istatistikleri raporlamaları konusunda araştırmacıların daha titiz davranmaları gerektiği söylenebilir.

Kaynakça

- Aktay, A. (2008). *Yönetici ve öğretmenlerin değer tercihleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Alpkan, L., Dilek, H. ve Bozlağan, R. (2005). Liderlik tarzlarının güven ve adalet algısı yoluyla örgütsel bağlılık, iş tatmini ve örgütsel vatandaşlık davranışı üzerine etkileri. *KHO Savunma Bilimleri Dergisi*, 4(1), 24-43.
- Altınkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2012). Okul yöneticilerinin kullandığı güç kaynakları ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1-20.
- Altınkurt, Y., Yılmaz, K. ve Karaman, G. (2015). The effect of gender, seniority and subject matter on the perceptions of organizational justice of teachers: A meta-analytical study. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 15(1), 33-43.
- Argon, T. ve Alğan, Y. (2013). İlköğretim okulları öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları ile problem çözme becerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 142-163.
- Aydın, A., Sarier, Y. ve Uysal, Ş. (2011). Öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarında cinsiyetin etkisi: Meta analitik bir analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 615-633.
- Aydın, A., Sarier, Y. ve Uysal, Ş. (2013). Okul müdürlerinin liderlik stillerinin, öğretmenlerin örgütsel bağlılığına ve iş doyumuna etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 795-811.
- Baş, G. ve Şentürk, C. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel vatandaşlık ve örgütsel güven algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(1), 29-62.
- Bateman, T. S. ve Organ, D. W. (1983). Job satisfaction and good soldier: The relation between affect and employee citizenship. *Academy of Management Journal*, 26(4), 587-595.
- Borenstein, M., Hedges, L. V., Higgins, J. P. T. ve Rothstein, H. R. (2013). *Meta-analize giriş* (S. Dinçer, Çev.). Ankara: Anı.
- Bulut, M. Ş. (2011). *İlköğretim okullarındaki performans yönetimi uygulamaları ile örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Büyüközkan, A. S. (2012). *Öğretmenlerin örgütsel yurttaşlık davranışları ile tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Card, N. A. (2012). *Applied meta-analysis for social science research*. New York: The Guilford.
- Cohen, J., Welkowitz, J. ve Ewen, R. B. (2000). *Introductory statistics for the behavioral sciences*. Orlando: Harcourt Brace College Publishers.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Cooper, H., Hedges, L. V. ve Valentine, J. C. (Eds.). (2009). *The handbook of research synthesis and meta-analysis*. New York: Sage.
- Creswell, J. W. (2014). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research* (4th Edition). Harlow Essex: Pearson.
- Çetin, Ş. (2011). *Okul müdürlerinin liderliği ile müdür-öğretmen ilişkisinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çimili Gök, E. B. (2010). *Okul yöneticilerinin liderlik stiline ilişkin öğretmen algılarının örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Çoğaltay, N. (2014). *Okul liderliğinin örgütsel çıktılara etkisi: Bir meta-analiz çalışması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Dinçer, S. (2014). *Eğitim bilimlerinde uygulamalı meta-analiz*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğuyurt, M. F. (2013). *Öğretmenlerde tükenmişliğin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Bir meta analiz çalışması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

- Dönder, H. H. (2006). *Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ve bürokrasi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Erdoğan, S. ve Kanık, E. A. (2011). Meta analizinde Cochran Q heterojenlik testi sonucuna göre heterojenlik ölçümleri için kesim noktalarının belirlenmesi: Bir simülasyon çalışması. *Türkiye Klinikleri Biyoistatistik Dergisi*, 3(2), 74-83.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gökmen, A. (2011). *İlköğretim öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları ve bu davranışların okul etkililiği üzerindeki etkisine ilişkin algıları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Ilies, R., Nahrgang, J. D. ve Morgeson, F. P. (2007). Leader-member exchange and citizenship behaviors: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 92(1), 269-277.
- İpek, C. (2012). Öğretmen algılarına göre ortaöğretim kurumlarında örgütsel kültür ve örgütsel vatandaşlık davranışı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(3), 399-434.
- Karagöz, L. (2007). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin görüşlerine göre örgütsel adanma ile örgütsel yurttaşlık davranışları arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kepenek, Ö. (2008). *Öğretmenlik meslek etik ilkelerinin örgütsel vatandaşlık davranışına etkisi: Kocaeli ili örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Kıış, A. (2013). *Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarını gösterme düzeylerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşlerine yönelik bir meta-analiz* (Yayınlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Köklü, N. (1998). Araştırma bulgularının bütünleştirilmesinde meta analiz teknikler. H. Taymaz ve M. Hesapçioğlu (Ed.), *Prof. Dr. Ziya Bursalioğlu'na armağan: Türkiye'de eğitim yönetimi içinde* (ss. 177-186). İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.
- Kurşunoğlu, A., Bakay, E. ve Tanrıoğen, A. (2010). İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel bağlılık düzeyleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 101-115.
- Lepine, J. A., Erez, A. ve Johnson, D. E. (2002). The nature and dimensionality of organizational citizenship behavior: A critical review and meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 87(1), 52-65.
- Mathieu, J. E. ve Zajac, D. M. (1990). A review and meta-analysis of the antecedents, correlates, and consequences of organizational commitment. *Psychological Bulletin*, 108(2), 171-194.
- McMillan, J. H. ve Schumacher, S. (2001). *Research in education: A conceptual introduction*. 5th ed. New York: Longman.
- Mercan, M. (2006). *Öğretmenlerde örgütsel bağlılık örgütsel yabancılaşma ve örgütsel vatandaşlık* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Organ, D. W. (1988). *Organizational citizenship behavior: The good soldier syndrome*. Canada: Lexington Books.
- Organ, D. W. ve Konovsky, M. (1989). Cognitive versus affective determinants of organizational citizenship behavior. *Journal of Applied Psychology*, 74, 157-164.
- Organ, D. W. ve Lingl, A. (1995). Personality, satisfaction, and organizational citizenship behavior. *The Journal of Social Psychology*, 135(3), 339-350.
- Organ, D. W. ve Ryan, K. (1995). A meta analytic review of attitudinal and dispositional predictors of organizational citizenship behaviour. *Personnel Psychology*, 48(4), 775-802.
- Özcan, Ş. ve Bakioğlu, A. (2010). Bir meta analitik etki analizi: Okul yöneticilerinin hizmetiçi eğitim almalarının göreve etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 201-212.
- Podsakoff, N. P., MacKenzie, S. B., Paine, J. B. ve Bachrach, D. G. (2000). Organizational citizenship behaviors: A critical review of the theoretical and empirical literature and suggestions for future research. *Journal of Management*, 26(3), 513-563.

- Podsakoff, N. P., Whiting, S. W., Podsakoff, P. M. ve Blume, B. D. (2009). Individual and organizational-level consequences of organizational citizenship behaviors: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 94(1), 122-141.
- Sarıer, Y. (2013). *Eğitim kurumu müdürlerinin liderliği ile okul çıktıları arasındaki ilişkilerin meta-analiz yöntemiyle incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Sezgin, F. ve Kılınc, A. Ç. (2012). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 103-127.
- Shelby, L. B. ve Vaske, J. J. (2008). Understanding meta-analysis: A review of the methodological literature. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 30(2), 96-110.
- Smith, C. A., Organ, D. W. ve Near, J. P. (1983). Organizational citizenship behavior: Its nature and antecedents. *Journal of Applied Psychology*, 68, 655-663.
- Sutton, A. J., Abrams, K. R., Jones, D. R., Sheldon, T. A. ve Song, F. (2000). *Methods for meta-analysis in medical research*. New York: John Wiley and Sons.
- Thompson, S. G. ve Sharp, S. J. (1999). Explaining heterogeneity in meta-analysis: a comparison of methods. *Statistics in Medicine*, 18(20), 2693-2708.
- Tomakin, E. ve Yeşilyurt, M. (2013). Bilgisayar destekli yabancı dil öğretim çalışmalarının meta analizi: Türkiye örneği. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 248-263.
- Uslu, B. (2011). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları: Manisa il örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Üstün, U. (2012). *To what extent is problem-based learning effective as compared to traditional teaching in science education? A meta-analysis study* (Unpublished doctoral dissertation). METU, Ankara.
- Üstün, U. ve Eryılmaz, A. (2014). A research methodology to conduct effective research syntheses: Meta-analysis. *Education and Science*, 39(174), 1-32.
- Yılmaz, K. (2010). Kamu ortaöğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları ile ilgili görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 1-16.
- Yılmaz, K. (2012). The relationship between primary school teachers' job satisfaction levels and organizational citizenship behaviors. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2(2), 1-14.
- Zengin, M. (2011). *İlköğretim okullarında örgütsel güven ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Ek 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Çalışmalar

- Aktay, A. (2008). *Yönetici ve öğretmenlerin değer tercihleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Altınkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2012). Okul yöneticilerinin kullandığı güç kaynakları ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1-20.
- Argon, T. ve Alğan, Y. (2013). İlköğretim okulları öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları ile problem çözme becerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 142-163.
- Baş, G. ve Şentürk, C. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel vatandaşlık ve örgütsel güven algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(1), 29-62.
- Baykal, Ö. K. (2013). *Okul iklimi ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Bulut, M. Ş. (2011). *İlköğretim okullarındaki performans yönetimi uygulamaları ile örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Büyükozkan, A. S. (2012). *Öğretmenlerin örgütsel yurttaşlık davranışları ile tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Çetin, Ş. (2011). *Okul müdürlerinin liderliği ile müdür-öğretmen ilişkisinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çimili Gök, E. B. (2010). *Okul yöneticilerinin liderlik stiline ilişkin öğretmen algılarının örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Dönder, H. H. (2006). *Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ve bürokrasi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Gökmen, A. (2011). *İlköğretim öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları ve bu davranışların okul etkililiği üzerindeki etkisine ilişkin algıları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- İpek, C. (2012). Öğretmen algılarına göre ortaöğretim kurumlarında örgütsel kültür ve örgütsel vatandaşlık davranışı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(3), 399-434.
- Karagöz, L. (2007). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin görüşlerine göre örgütsel adanma ile örgütsel yurttaşlık davranışları arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kepenek, Ö. (2008). *Öğretmenlik meslek etik ilkelerinin örgütsel vatandaşlık davranışına etkisi: Kocaeli ili örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Köprülü, T. S. (2011). *İlköğretim okullarındaki öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ile motivasyonları arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Mercan, M. (2006). *Öğretmenlerde örgütsel bağlılık örgütsel yabancılaşma ve örgütsel vatandaşlık* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Oğuz, E. (2011). Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ile yöneticilerin liderlik stilleri arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(3), 377-403.
- Polat, S. (2007). *Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet algıları, örgütsel güven düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış doktora tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Sezgin, F. ve Kılınç, A. Ç. (2012). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 103-127.
- Titrek, O., Bayrakçı, M. ve Zafer, D. (2009). Öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışlarına ilişkin görüşleri. *Akademik Bakış*, 17, 1-28.
- Uslu, B. (2011). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları: Manisa il örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

- Yarım, M. (2009). *Genel liselerde çalışan branş öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, E. (2009). *Sınıf öğretmenlerinin istihdam biçimlerine göre örgütsel vatandaşlık davranışı algıları: Sakarya ili örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Yılmaz, K. (2010). Kamu ortaöğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları ile ilgili görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 1-16.
- Zengin, M. (2011). *İlköğretim okullarında örgütsel güven ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.